

Avdelningen för juridik
Staffan Wikell

Justitiedepartementet
10333 STOCKHOLM

Frekventa och omfattande ärenden om utlämnande av allmän handling (Ds 2017:37)

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerad promemoria. Vi har följande att anföra.

Sammanfattning

SKL välkomnar att frågan om frekventa och omfattande ärenden om utlämnande av allmän handling har utretts.

SKL tillstyrker förslaget att myndigheter ska få kräva att en sökande, om det i det enskilda fallet finns särskilda skäl, betalar avgift i förskott i ärenden om utlämnande av kopior av allmänna handlingar.

SKL anser vidare att vissa oklarheter bör utredas och klargöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Förbundets ställningstagande

SKL välkomnar att frågan om frekventa och omfattande ärenden om utlämnande av allmän handling har utretts.

SKL delar utredarens bedömning att det inte bör införas någon begränsning av den grundläggande rätten att ta del av allmänna handlingar. SKL anser dock att det är angeläget att komma till rätta med de massuttag av handlingar som många kommuner och landsting har problem med, där syftet med uttagen ibland ter sig oklara och där myndigheterna inte heller alltid kan räkna med att föreskriven avgift betalas.

SKL tillstyrker därför den föreslagna bestämmelsen om förskottsbetalning i offentlighets- och sekretesslagen och anser att den är väl avvägd.

SKL anser att det finns goda skäl anta att bestämmelsen kommer att få avsedd effekt i de problematiska ärenden som gäller uttag av mycket stora informationsmängder eller återkommande förfrågningar från samma sökande, utan att den begränsar den grundlagsskyddade rätten att ta del av allmänna handlingar.

För att den föreslagna bestämmelsen ska ha effekt krävs att avgift kan tas ut. Idag hanteras de ärenden som gäller omfattande och frekventa framställningar på olika sätt. Vår erfarenhet är att kommuner och landsting normalt har ett intresse att utlämnandet ska gå så fort och smidigt som möjligt, vilket gör att elektroniskt utlämnande används i stor omfattning när inga lagliga hinder föreligger, även om utlämnande på papper också förekommer i omfattande utlämnandearärenden.

När det gäller avgifter för uttag av *kopior i elektronisk form* som görs hos kommuner, regioner och landsting gäller reglerna om avgiftsuttag i 8 kap. 3 b och c § kommunallagen samt att avgiften grundas på en taxa beslutad av fullmäktige. I den kommunala tillämpningen har avgifter som regel ändå inte tagits ut för elektroniska kopior när dessa skickats i bifogade filer med e-post. Detta beror i hög grad på att de rättsliga förutsättningarna för sådant avgiftsuttag ansetts oklara.

Utredaren hänvisar till rättsfallet HFD 2013 ref. 21. Det rättsfallet klargör dock enligt vår uppfattning bara att en tingsrätts beslut att ta ut avgift för utlämnande av elektroniska kopior med stöd av 4 § första stycket 8 avgiftsförordningen är överklagbart och att överklagande av sådant beslut ska ske hos Domstolsverket enligt förordningen om tingsrättsinstruktion. HFD:s beslut ger knappast någon grund för att bedöma det rättsliga utrymmer för sådant avgiftsuttag. Det finns förvisso också stöd dels i SOU 2010:4, i kammarrättspraxis (bl.a. Kammarrättens i Stockholm dom 2015-05-06 i mål nr 4805-14) i mål nr 4805-14) och JO-utlåtanden för att avgift kan tas ut för kopior i elektronisk form. Kammarrätten i Stockholm ansåg i nämnda mål att det var rimligt att en myndighet vid ett enskilt utlämnande av inskannade uppgifter som sedan lämnas ut i elektronisk form tar ut en *avgift som täcker kostnaden för inskanning, material och expediering*. Kammarrätten uttalade att det i avgiften även kunde inkluderas en kostnad för t.ex. CD-skivor eller USB-minnen som används vid utlämnande.

Enligt SKL skulle det ändå effektivisera utlämnandet av allmänna handlingar, inte minst i ärenden gällande omfattande utlämnanden av handlingar, om tydligare författningsstöd tillskapades – i avgiftsförordningen eller i offentlighets- och sekretesslagen – som klargör myndigheternas möjlighet att ta betalt för framställning och distribution av elektronisk kopior vid utlämnanden av allmänna handlingar och att även arbetet med framtagandet av sådana handlingar bör kunna ingå i avgiften. Man kan anta att myndigheterna då självmant skulle välja att i än högre utsträckning gå ifrån pappersutlämnande och istället välja elektroniskt utlämnande. Förbundets uppfattning således att det är angeläget med tydligare författningsstöd för avgiftsuttag vid elektroniska utlämnanden. I sammanhanget kan också noteras att JO i beslut 2016-04-11 (dnr 1149-2015), kommit fram till att en kommun inte bara genom taxa som hänvisar till avgiftsförordningen kan påföra avgift med stöd av bestämmelsen 4 § första stycket 8 i förordningen.

När det gäller överklagande av beslut om avgift i elektronisk form, innebär förslaget för statliga myndigheter att sökanden kan begära ett skriftligt överklagbart beslut inom 30 dagar efter det att avgiften helt betalades. Ställningstagandet att sökande ska betala avgiften i förskott kan däremot inte överklagas särskilt. SKL kan konstatera att utredaren inte för något resonemang om överklagande av kommunala förskottsbeslut. För kommuner, landsting och regioner finns ingen särskild överklagandebestämmelse, vilket innebär att överklagande kan ske enligt reglerna om laglighetsprövning i 10

kap. kommunallagen. Någon skyldighet att betala avgiften först kommer därför inte att gälla i fråga om förskottsbetalning som kommuner, landsting och regioner beslutar. Klagotiden kommer istället att löpa fr.o.m. tidpunkten för tillkännagivande på kommunens/landstingets anslagstavla att protokollet över beslutet justerats

SKL anser vidare att placeringen av den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. offentlighets- och sekretesslagen, väcker frågan om inte vägran att utlämna en handling med hänvisning till beslut om förskottsbetalning kan överklagas enligt bestämmelsen i 6 kap. 7 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen. Detta gäller både kommunala och statliga beslut att inte lämna en ut en avskrift eller kopia av allmän handling.

Det är angeläget att dessa frågor klaras ut i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Enligt SKL bör reglerna för både statlig och kommunal sektor så långt möjligt vara likartade i de här delarna, vilket bör underlätta både för rättstillämpande myndigheter och allmänheten.

Sveriges Kommuner och Landsting

Anders Henriksson
1:e vice ordförande